

УДК 316.334:796

Ю.В. МОСАЄВ

СОЦІАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ФУТБОЛЬНИХ ДЕРБІ КРАЇН БЕНІЛЮКСУ

Статтю присвячено соціологічному аналізу футбольних дербі Бенілюксу. З'ясовано соціальні передумови та закономірності футбольних дербі країн Бенілюксу. Проаналізовано особливості футбольних дербі в різних частинах країн залежно від соціальних та демографічних особливостей регіонів.

Ключові слова: футбольне дербі, футбольний клуб, футбол, чемпіонат.

Мета статті – здійснити соціологічний аналіз футбольних дербі країн Бенілюксу.

Дослідженням соціальних особливостей футбольних дербі країн Бенілюксу займалися такі вчені, як Д. Гирін [3], R. Binnenland [6], S. Van Loock [7], D. Vanysacker [8] та ін. Водночас цей аспект соціальної реальності у вітчизняній соціологічній думці не є вивченим. До того ж проблематику футбольних дербі взагалі не розглянуто в українській соціологічній думці.

Економічна зона Бенілюкс складається із трьох невеликих країн, які завжди перебували у фарватері розвитку європейського футболу. Бенілюкс – скорочена назва політичного, економічного і митного союзу Бельгії, Нідерландів і Люксембургу. Початок формуванню Бенілюксу було покладено валютною угодою (21 жовтня 1943 р.) і митною конвенцією (5 вересня 1944 р., яка набула чинності в січні 1948 р.). Третього лютого 1958 р. Бельгія, Нідерланди й Люксембург уклали в Гаазі договір про економічний союз, що набув чинності 1 листопада 1960 р. після його ратифікації парламентами трьох країн [2].

Найбільшою країною цієї зони є Нідерланди; водночас вона є і найрозвинутішою у сфері футболу не тільки серед членів зони, а й у світі. Перша національна першість з футболу в Нідерландах відбулася в 1897 р., а збірна цієї країни є фаворитом усіх європейських та світових футбольних першостей. Багато цікавих футбольних дербі відбувається у рамках Нідерландів.

Найбільш значущим нідерландським дербі є протистояння “Аякс” проти “Фейенорда”. Таке дербі – це, насамперед, суперництво двох найбільших міст Нідерландів – Амстердама й Роттердама. Головний мотив цієї боротьби – це різні соціальні структури населення.

Амстердам – столиця країни, найбільший культурний і туристичний центр; тут відчуття волі, загальної толерантності й легкості буття. Роттер-

дам є найбільшим портом Європи, фінансовий і індустріальний центр Нідерландів. Люди тут звикли багато працювати, мають просту й сувору вдачу, жодного гламуру й богемності. Це, звичайно, не нідерландська провінція, але столичних жителів тут також не люблять [3]. “Аякс” є домінуючою силою цього дербі, але це дербі є соціальним, а в соціальних дербі важливо задекларувати свою позицію і результат у них не є первинним. Саме тому роттердамці, незважаючи на низькі результати, завжди палко підтримують свою команду, а ЗМІ “підігривають” інтерес до цього протистояння по всій Європі. До того ж це дербі має і національну основу. Переїзд у Ватерграафсмеєр відкрив в історії “Аякса” особливу сторінку – єврейську. Нідерланди до Другої світової війни були найбільшою єврейською країною Європи. В абсолютних показниках кількість євреїв не досягала 150 тис. осіб, але у відносних показниках виходило дуже багато. В Амстердамі представники єврейського народу проживали переважно в бідному районі Ватерграафсмеєр, у кварталі, що так і називався – “Єврейський кут” (Jodenhoek). Уболівальники гостей команд прибували на станцію Веєрс-пеєрпоорт, у районі якого працювало багато єврейських вуличних торговців. Тому виїзд на матч “Аякса” став називатися “Поїздкою до євреїв” [4].

Вплив єврейської культури на “Аякс” не можна як переоцінювати, так і недооцінювати. Так, євреї вибрали “Аякс”, але суто за географічними ознаками. Серед членів клубу та гравців їх було небагато. Навіть символом клубу є чоловік з єврейською зовнішністю. Однак через високий рівень толерантності в Нідерландах єврейське питання не було причиною вболівальницьких заворушень.

Найбільш знаним нідерландським футбольним дербі в Європі є протистояння амстердамського “Аяксу” та ейндховенського “ПСВ”. Ейндховен – місто, у якому розташований всесвітньо відомий виробник побутової техніки й електроніки “Філіпс”. Ця фірма і взяла під свою опіку команду “ПСВ” наприкінці 60-х рр. ХХ ст. На сьогодні в сучасному європейському футболі майже не залишилося так званих “заводських” команд. Це дербі є новим класичним у Нідерландах, тому що ці два клуби за останні 30 років виграли 90% чемпіонських титулів та внутрішніх кубкових змагань. Зазначені клуби разом із “Фейенордом” створили нідерландське футбольне “диво”.

Середина й кінець 70-х рр. ХХ ст. були зоряним часом для “ПСВ”. У цей період у клубі грали такі зірки того часу, як В. Кейлен, брати Рене й Вілі Керкхоф, Ян Беверен і Хуб Стевенс та ін. “ПСВ” виграв два національних кубки й три внутрішніх чемпіонати, а також Кубок УЄФА в 1978 р. Водночас це був виклик “Аяксу” Йохана Кройфа, який був символом тогочасного нідерландського футболу, що уособлювався у тотальному футболі і був представлений світу на чемпіонатах світу 1974 та 1978 рр. Саме тому ідея протистояння столичного клубу “Аякс” та провінційного “ПСВ” поєднала закрите коло провідних нідерландських дербі. Основою нідерландських дербі є столиця, яку представляє “Аякс”, друга основа – це альтернативна столиця Нідерландів – “Фейенорд”, а остання – це провінція, яку ра-

ніше представляв “ПСВ”. Сьогодні вона розширилася за допомогою нових грандів “Твенте” й “Алкмар”.

“Твенте” було створено в 1965 р. після злиття двох футбольних клубів – “Енсхеде” і “Енсхедезе Бойз”. Клуб “Енсхеде” одного разу виграв чемпіонат у 1926 р. А 24 травня 2001 р. “Твенте” став власником Кубка Нідерландів, через 24 роки після першого виграшу “Твенте” Кубка країни в 1977 р. У фінальному матчі за кубок “Твенте” у серії пенальті обіграв “ПСВ” із рахунком 3:1. У чемпіонаті Нідерландів “Твенте” продовжував не дуже добре виступати, у сезонах 2000/01 і 2001/02 клуб посів 11-те і 12-те місця відповідно. У сезоні 2002/03 “Твенте” міг припинити своє існування, тому що головна компанія-власник оголосила себе банкрутом [6]. “Твенте” й “Алкмар” є клубами, що останні десять років постійно виграють медалі нідерландської першості.

Нідерландські вболівальники є фанатами атакуючого футболу. Розчарування від програної гри не можна порівняти із критикою, коли реальна гра на футбольному полі не відповідає очікуванням. Нідерландські вболівальники бачили багато якісного футболу. Вони порівнюють нинішню гру із “золотими часами”, коли нідерландські клуби й національна збірна мали гарні успіхи в європейських кубкових турнірах, що в усій Європі є головним мірилом успішності розвитку національного футболу.

Як і в будь-яких країнах, у Нідерландах існують і класичні дербі. Наприклад, протистояння вищезазначеного “Фейенорда” та “Спарти”, що представляють Роттердам. Це дербі є класичним для Європи, де роль сильнішого учасника грає “Фейенорд”, а “Спарта” є слабшим учасником роттердамського дербі. Проходить воно цікаво і має суттєвий за нідерландськими умовами комерційний попит та соціальну складову.

Одним із основних аспектів нідерландського футболу є те, що клуби роблять ставку на молодих футболістів, яких планують перевести в клуби більш сильних чемпіонатів, попередньо вигідно продавши їх трансфери. На кошти від їх трансферів і живуть місцеві футбольні клуби. Тому нідерландський футбол символізує спортивну молодість. Подібна ситуація спостерігається і в інших країнах Бенілюксу. Основна причина цього явища – маленькі економіки вищезазначених країн.

Бельгія – друга за масштабами країна зони Бенілюкс, вона також має свою футбольну історію. Протягом останнього століття нідерландські та бельгійські футбольні клуби протистояли один одному на футбольному полі майже нарівні, якщо брати до уваги деякі роки домінування нідерландських футбольних клубів на теренах європейського клубного футболу.

Весь бельгійський футбол підпорядковується, управляється й контролюється Королівською федерацією футболу Бельгії, яка є однією з найстарших футбольних федерацій Європи, котра бере участь у всіх малих і великих турнірах упродовж існування сучасного футболу.

Бельгія є відносно невеликою країною, особливістю якої є велика кількість невеликих міст. До великих міст, крім столиці Брюсселя, за європейськими стандартами слід віднести Льеж, Антверпен та Гент. Класич-

ним дербі одного міста слід вважати дербі шахтарського міста Брюге. Його розігрують футбольні клуби “Брюгге” та “Серкль”.

“Брюгге” (нідерл. Club Brugge) – бельгійський футбольний клуб з міста Брюгге. Клуб, заснований у 1891 р., є одним із найстарших футбольних клубів Бельгії, а також одним із двох загальноновизнаних грандів національної першості. “Брюгге” – єдиний бельгійський клуб, що брав участь у фіналі найбільш престижного європейського клубного турніру – Кубка європейських чемпіонів [8].

Футбольний клуб “Серкль Брюгге” (далі – “Серкль”) не має значних успіхів, крім кількох комплектів нагород місцевого чемпіонату півстоліття назад. Тому для міста Брюгге “Серкль” є провінційним клубом і більшість фанатів у цьому провінційному дербі підтримують футбольний клуб “Брюгге”. Роль “Серкля” – підтримувати честь одного з районів міста. Останнє десятиліття видалось напрочуд вдалим для “Серкля”, що сприяло появі його фанів в інших містах країни. Тому сьогодні дербі міста Брюгге є більш цікавим для жителів інших бельгійських міст, ніж для жителів самого Брюгге.

“Брюгге” є учасником класичного бельгійського дербі. Учасниками такого протистояння є брюссельський “Андерлехт” та “Брюгге”. Матчі між цими командами завжди проходять у завзятій і цікавій, безкомпромісній боротьбі до останньої секунди, незважаючи на те, на яких місцях у турнірній таблиці перебувають ці команди й за які місця вони ведуть боротьбу. Заснований у 1908 р. футбольними вболівальниками в Конкордії клуб отримав перемогу над “Saint-Georges” у першому матчі (11:8). Оскільки вони вигравали більшість матчів, було вирішено приєднатися до офіційного розіграшу в 1909 р. “Андерлехт” почав на регіональному рівні та наприкінці сезону відразу домігся підвищення у класі. У 1913 р., клуб грав уже в другому дивізіоні. Вони закінчили сезон на четвертому місці [1]. Надалі “Андерлехт” закріпився як гранд бельгійського футболу, і дербі з “Брюгге” набуло характеру боротьби елітного столичного футбольного клубу з провінціалами. Більшість бельгійців у дні дербі є супротивниками “Андерлехту”, але віддані фанати столиці Євросоюзу палко підтримують саме брюссельський клуб. Тому і дербі є загальнобельгійським, коли вся футбольна громадськість спостерігає за ним. Хоча через посередні успіхи бельгійських клубів на євроарені в останні три десятиліття воно вже не має континентального резонансу.

Певним чином до паралельних дербі в Бельгії можна віднести протистояння “Брюгге” і “Андерлехта” зі “Стандардом” зі Льєжу. Футбольний клуб “Стандард” з’явився у 1900 р. Він був створений студентами одного із льєжських коледжів. На початку ХХ ст. у місті Льєж була лише одна футбольна команда. “Стандард” з’явився на противагу їй. Назва була запозичена в одного з популярних у ті роки клубів – французького “Стандард де Париж”. У 60-х рр. ХХ ст. команда значно розвинулась, вона посунула з перших позицій двох лідерів бельгійського чемпіонату – “Андерлехт” і “Брюгге”, і в результаті до 1971 р. здобула шість чемпіонських титулів і

три національні кубки. Потім до складу команди увійшов знаменитий Раймон Гуталс, і “Стандард” перебуває став загальновідомим у Європі. Після цього “Стандард” на третьому місці у бельгійському чемпіонаті є одним із лідерів європейського футболу. Успіхи клубу завжди були пропорційні успіхам бельгійського футболу, тому сучасні невдачі безпосередньо залежать від нього.

Серед малих бельгійських дербі можна виділити протистояння клубів зі схожими назвами “Гент” та “Генк”. “Гент” є одним із найстаріших клубів Бельгії. Він заснований у 1898 р. Незважаючи на свою довгу історію, клуб жодного разу не вигравав чемпіонат країни. Причиною цього є слабке фінансування клубу. Бюджетом клуб не може зрівнятися з іншими грандами бельгійського футболу. Наприклад, бюджет “Стандарда” у два рази більше, ніж бюджет у “Гента”, і це лише третина від бюджету “Андерлехта” [7]. “Генк” завжди був посереднім клубом. Водночас протистояння цих клубів є завзятим, оскільки вони – лідери другого ешелону. На жаль, бельгійському футболу відоме й поняття “мертве дербі”. Таким є протистояння клубів “Мехелен” та “Антверпен”. Це дербі було протистоянням двох клубів, що розміщуються в одному регіоні, але кінець ХХ ст. не дав можливості підвищити статус такого дербі через надто погані результати вищезазначених команд.

На сьогодні вичерпалось і столичне дербі в бельгійському футболі, оскільки раніше “Андерлехту” протистояли такі брюссельські клуби, як “Даринг” та “Расінг”, які на двох здобули 11 чемпіонських титулів, вже не кажучи про футбольний клуб “Юніон”, котрий за титулованістю можна порівняти з “Брюгге”. Але вже минуло понад 40 років, які ці клуби перестали існувати на карті бельгійського футболу. Загалом якщо в рамках чемпіонату Нідерландів останнім часом стало більше нових футбольних протистоянь, то в Бельгії ситуація протилежна.

Найменшою країною зони Бенілюкс є Люксембург. У рамках чемпіонату Люксембургу з футболу розігрується одне паралельне дербі. Його учасниками є клуби “Авенір”, “Дюделанж” та “Женес”. Історичні корені має лише протистояння столичного “Авеніру” та “Женеса” з другого за чисельністю міста країни Ешу. За останні 20 років і в це дербі втрутився провінційний, але заможний клуб “Дюделанж”. На сьогодні сам він є найбільш відомою футбольною командою Люксембургу. Зазначимо, що футбол у цій країні не має професійного статусу і сприймається як розвага клубів з маленьких містечок.

Висновки. Зона Бенілюкс складається із невеликих країн – Бельгії, Нідерландів та Люксембургу. Кожна із зазначених країн має свої особливості розвитку футболу. Бельгія та Нідерланди завжди належали до країн із найрозвинутішою культурою футбольних дербі в Європі. Тільки сьогодні через глобалізованість футбольної економіки ці країни є донорами футбольних кадрів для всієї Європи. Нідерланди активно розвивають систему футбольних дербі, тоді як у Бельгії вона стрімко занепадає. Люксембург є країною, що належить до європейських карликів, тому футбол ніколи не

мав великих традицій у цій країні. Тут існує лише кілька національних футбольних дербі, що мають ознаки паралельності. Водночас на теренах країни існує велика кількість аматорських футбольних клубів, що дає їм можливість розігрувати першість, у якій беруть участь 14 футбольних клубів. Це є рекордом серед європейських країн-карликів.

Список використаної літератури

1. Андерлехт (Брюссель) – история клуба [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.thisbestgame.ru/istoriya-klubov/anderleht-bryussel-istoriya-kluba.php>.
2. Бенилюкс. Академический словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/es/8460/Бенилюкс>.
3. Гирин Д. Вокруг света за 60 дерби: “Аякс” – “Фейеноорд” [Электронный ресурс] / Д. Гирин. – Режим доступа: <http://www.sport-express.ua/football/news/68411-vokrug-sveta-za-60-derbi-ajaks-fejenoord.html>.
4. Еврейский вопрос [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.fc-unit.ru/evreyski_vopros.html.
5. Стандарт [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.standard.be/club/l-histoire-du-standard/presidents.htm?lng=nl>.
6. Binnenland R. Volksverhuizing vanuit Enschede [Электронный ресурс] / R. Binnenland. – Режим доступа: <http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/archief/article/detail/2772665/2001/05/23/Volksverhuizing-vanuit-Enschede.dhtml>.
7. Van Loock S. De goden van Genk / S. Van Loock. – Roularta, 2008. – 280 s.
8. Vanysacker D. Van FC Brugeois tot Club Brugge KV (1891–2010) / D. Vanysacker. – Brugge, 2010. – 360 s.

Стаття надійшла до редакції 23.08.2012.

Мосаев Ю.В. Социальные особенности футбольных дерби стран Бенилюкса

Статья посвящена социологическому анализу футбольных дерби Бенилюкса. Выясняются социальные предпосылки и закономерности футбольных дерби в странах Бенилюкса. Проанализированы особенности футбольных дерби в разных частях стран Бенилюкса в зависимости от социальных и демографических особенностей регионов.

Ключевые слова: футбольное дерби, футбольный клуб, футбол, чемпионат.

Mosayev Y. Social features of soccer derbies of countries benelux

The article is devoted to the sociological analysis of football derby in the Benelux. The work of 'yasovuyutsya social conditions and patterns of football derby in the in the Benelux. The paper analyzed the characteristics of football derby in different parts of the in the Benelux based on social and demographic characteristics of regiones.

Key words: football derby, football club, football, championship.